

บทที่ 5

เครือข่ายการเรียนรู้ศิลปะเส้น การิม

ศิลปะเส้น การิม มีการถ่ายทอดการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น 2 ลักษณะ คือ การถ่ายทอดสำหรับเป็นนักต่อสู้แล้วถูกพัฒนามาตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมมาเป็นศิลปะเพื่อศิลปะการแสดง และการถ่ายทอดความรู้สำหรับผู้เป็นนักศิลปะต่อสู้ที่สามารถทำพิธีกรรมเพื่อเป็นศิลปะครุหโมได้ ดังนั้นรูปแบบการถ่ายทอดจึงมีลักษณะความเชื่อปรากฏอยู่ด้วยคงจะได้กล่าวถึงต่อไป

ประวัติศิลปะเส้น การิม

การเล่นศิลปะมีปรากฏในภาคใต้ของไทยเป็นเวลานาน โดยได้รับอิทธิพลจากชาวมุสลิมที่เข้ามาจากอินโดนีเซีย และมาเลเซีย มีแพร่หลายในภาคใต้ตอนล่าง เมื่อชาวมุสลิมส่วนหนึ่งได้อพยพเข้ามาในอำเภอจะนะ อำเภอเทพา อำเภอบางขัน อ่าวไทย จังหวัดสงขลาทำให้ศิลปะเริ่มมีกำเนิดขึ้น ที่อำเภอต่าง ๆ ของสงขลาพร้อม ๆ กับการเคลื่อนย้ายประชากรชาวมุสลิมที่เข้ามาอยู่ในเมืองสงขลา การเล่นศิลปะได้ถูกปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดยั้งเรื่อยมา มีการถ่ายทอดการเล่นสู่ลูกหลานจนชาวสงขลาแถบอำเภอจะนะ เทพา นาทวี สะบ้าย้อย มีความสามารถในชั้นเชิงการต่อสู้ด้วยอาวุธมือเปล่าเป็นอย่างดี และได้กลายมาเป็นศิลปวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นกันในทุกวันนี้ ในระยะเริ่มแรกลักษณะการเล่นยังไม่มียุทธวิธีที่ชัดเจนเป็นแต่การเล่นเพื่อประลองความสามารถกัน ในสมัยก่อนชายชาวมุสลิมส่วนมากมีความสามารถในการต่อสู้ด้วยอาวุธมือเปล่า หรือมีการใช้อาวุธต่อสู้ด้วย คือ กริช เพื่อไว้ป้องกันตัวจากการศึกสงคราม เมื่อกหุมคศึกสงคราม ศิลปะจึงกลายเป็นการเล่นที่มีการประชันขันแข่งฝีมือกันเสมอจนเป็นที่นิยมมาก โดยเฉพาะเด็กหนุ่มที่มีความแข็งแรงนิยมฝึกศิลปะ

เส้น เหลาะหมาน เป็นเด็กคนหนึ่งที่หัดเล่นชี่ละด้วยตนเองตั้งแต่วัยเด็ก ครั้นเมื่อโตเป็นหนุ่ม อายุได้ 20 ปี ในปี พ.ศ. 2510 นายเส้น เหลาะหมานจึงได้มีโอกาสฝึกชี่ละอย่างถูกวิธีจาก ครูยูโ้สะ เสมาะเหม ซึ่งเป็่นนักชี่ละที่มีความสามารถท่านหนึ่ง ต่อมาเมื่อครูยูโ้สะเสียชีวิตทำให้ เส้น เหลาะหมาน ต้องฝึกฝนตนเองจนได้มารู้จักกับชี่ละชื่อคัง คือ ครูฮัณณู สุกโกะ มะชะเหรัม ซึ่งเป็นหัวหน้าคณะชี่ละชื่อ คณะการิม โดยครูฮัณณู สุกโกะ มะชะเหรัม นอกจากมีความสามารถทางชี่ละแล้วยังมีความรู้ด้านมวยไทยโดยเฉพาะเป็นมวยที่เดินทางมาจากอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานีดินแดนที่มีชื่อเสียงเรื่องมวยไชยามาตั้งแต่โบราณ ครูฮัณณู สุกโกะ มะชะเหรัม เป็นนักชี่ละที่ชื่อคังมาก ต่อสู้ไม่เคยแพ้ใครจนไม่มีคู่ต่อสู้ด้วยได้เดินทางมา อำเภอจะนะและได้รู้จักกับเส้นเหลาะหมานซึ่งเป็นผู้ที่สนใจทางชี่ละมาก ดังนั้นครูฮัณณู สุกโกะ มะชะเหรัม จึงรับเป็นลูกศิษย์ เส้น เหลาะหมานได้ชวนสมัครพรรคพวกมาร่วมฝึกชี่ละ โดยครูฮัณณู สุกโกะ ได้นำกระบวนการต่อสู้ของมวยไทยไชยา มาปรับให้เข้ากับชี่ละของชาวมุสลิมปรากฏว่าเป็นคณะที่มีชื่อเสียงมากในอดีต เนื่องจากเป็นชี่ละที่มีฝีมือการต่อสู้ที่เข้มแข็งและมีชั้นเชิงมาก เส้น เหลาะหมาน ได้เข้าฝึกฝนตนเองเป็นศิษย์อยู่กับครูฮัณณู สุกโกะ และได้ร่ำเรียนลีลากระบวนการยุทธ์จากคุณครู เพราะความตั้งใจจริง มีความมานะต่อสู้ ประกอบกับเส้น เหลาะหมานเป็นคนร่างกายบึกบึนแข็งแรง จึงกลายเป็นศิษย์เอกที่มีความสามารถจนเป็นที่รักของครู จากนั้นครูฮัณณู สุกโกะ จึงส่งเส้น เหลาะหมานเข้าแข่งขันประลองความสามารถภายในหมู่บ้าน ปรากฏว่า เส้น เหลาะหมานสามารถเอาชนะได้ทุกคนจึงได้เริ่มแข่งขันกับหมู่บ้านอื่น ในปี พ.ศ. 2512 นี้เอง ได้เริ่มแข่งกับนักสู้ชี่ละหมู่ 9 บ้านหัวดินใต้ ตำบลป่าชิง อำเภอจะนะ คือ นายคอเถาะ ลูกบ่อเตย ปรากฏว่าเส้น เหลาะหมานสามารถเอาชนะคู่ต่อสู้ได้อย่างสวยงามในยกที่ 2 ในปีเดียวกันก็เข้าแข่งขันการต่อสู้ชี่ละที่อำเภอเทพา กับนายแวม ลูกบ่อเตย ผลปรากฏว่าเส้นเหลาะหมานก็สามารถเอาชนะคู่ต่อสู้ได้ตั้งแต่ยกที่ 1 ทำให้ครูฮัณณู สุกโกะชื่นชมและไว้วางใจจึงสอนเทคนิคต่าง ๆ ให้มากมายและเริ่มเข้าแข่งขันยังที่ต่าง ๆ อีกหลายรายการในจังหวัดสงขลา จากนั้นครูฮัณณู สุกโกะจึงเริ่มให้เดินทางไปแข่งขันกับจังหวัดต่าง ๆ เช่น จังหวัดยะลา สตูล ปัตตานี ตรัง นราธิวาส ปรากฏว่าเส้น เหลาะหมานก็สามารถ

เอาชนะได้ทุกที่ จึงเป็นลูกศิษย์ที่โปรดปรานเป็นพิเศษ ครูธัญญ์ สุกโกะ มะจะหะหมัน นอกจากจะเป็นซีละนักต่อสู้แล้ว ยังเป็นซีละครูหมอ ที่สามารถเชิญครูตายายเข้าประทับร่างทรงได้ เพื่อทำพิธีกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การรักษาโรคต่าง ๆ การแก้บน เช่น การบนให้ไม่ถูกเกณฑ์ทหาร การบนให้ลูกสอบได้ เป็นต้น ในการเป็นครูหมอนั้น ผู้จะเป็นร่างทรงได้จะต้องเป็นคนที่ ครูหมอตายายเลือกเท่านั้น (ครูหมอตายาย หมายถึง ครูซีละที่เสียชีวิตไปแล้วแต่ดวงวิญญาณจะมาประทับร่างของคนทีวิญญาณครูเลือกเท่านั้น ครูธัญญ์ สุกโกะ จะเป็นผู้เลือกกำหนดเองไม่ได้) ครั้นหนึ่งในขณะที่ครูธัญญ์ สุกโกะ กำลังทำพิธีอยู่นั้นก็ปรากฏสิ่งมหัศจรรย์ คือ ครูหมอตายายกับเข้าประทับร่างของเส้นเหลาะหมานโดยไม่มีใครรู้ตัวมาก่อนทำให้ครูธัญญ์ สุกโกะ ชื่นชมเป็นที่ยิ่งแสดงว่าเส้นเหลาะหมานเป็นบุคคลที่ยอดเยี่ยมที่สุด เพราะนอกจากจะเป็นผู้มีฝีมือยอดเยี่ยมแล้วยังเป็นผู้มีจิตใจสะอาดงดงามจนครูตายายเลือกให้เป็นร่างทรงด้วย ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นร่างทรงจะต้องเป็นผู้ที่มีความแข็งแรงเป็นพิเศษ เพราะเมื่อดายายเข้าประทับร่างแล้ว ร่างทรงจะทำการประลองกำลังและชั้นเชิงในการต่อสู้กับคนทั่วไปได้เป็นเวลานานนับชั่วโมงโดยไม่หยุดพัก แต่คนที่เข้าร่วมประลองกำลังจะเหน็ดเหนื่อยต้องเปลี่ยนคนเข้าช่วยหลายคน การประลองฝีมือจะนานเท่าไรไม่มีใครกำหนดได้ จะมีการต่อสู้กันยาวนานจนกว่าตายายที่ประทับร่างจะพอใจ หลังจากนั้นครูธัญญ์ สุกโกะ ก็ได้เห็นความเป็นยอดฝีมือของเส้นเหลาะหมานที่คอร์ปด้วยความเป็นผู้มีจริยธรรมอันดีงาม จึงเริ่มสอนคาถาอาคมที่เป็นวิชาครูหมอให้แก่เส้นเหลาะหมานอย่างไม่มีปิดบังและนับเป็นคนสุดท้ายที่ครูธัญญ์ สุกโกะ ได้ถ่ายทอดความรู้ให้ เนื่องจากยังหาใครมีฝีมือ มีคุณธรรม มีจริยธรรมอันดีงาม และที่ครูหมอเลือกเข้าประทับร่างได้อีกเช่นเส้นเหลาะหมาน จากความรู้และประสบการณ์ที่ไม่มีใครเหมือนทำให้ชื่อเสียงของเส้นเหลาะหมานเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในวงการซีละมีผู้ท้าแข่งขันมากมาย แม้แต่มวยไทย เส้นเหลาะหมาน ก็ชนะมาหมดทุกเวที จนในที่สุดทางการประเทศ มาเลเซียได้เชิญ เส้นเหลาะหมานให้เดินทางไปแข่งที่ประเทศมาเลเซียหลายครั้ง และได้ร่วมแข่งขันซีละครั้งสำคัญๆ อีกหลายที่ เช่น

วันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2522 แข่งขันที่รัฐกลันตัน ต่อสู้กับฮาลัน มีสา นักชิละ
ชื่อตั้งเจ้าของฉายา "หนวด" เส้น เหลาะหมาน สามารถเอาชนะคู่ต่อสู้ได้ในยกที่ 2

วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2523 แข่งขันที่รัฐกลันตัน ต่อสู้กับนายยาลี หนะนุมาน
ก็สามารถเอาชนะคู่ต่อสู้ได้ในยกที่ 3

วันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2523 แข่งขันที่รัฐกลันตัน ต่อสู้กับนายยุบษ ปรากฎว่า
เสมอกัน

วันที่ 12 เมษายน พ.ศ. 2524 ไปแข่งขันที่รัฐกลันตัน กับนายสระรุเคน เอาชนะ
ได้ในยกที่ 2

วันที่ 29 เมษายน พ.ศ. 2523 เป็นตัวแทนของประเทศไทยเข้าแข่งขันชิละ
ระดับชาติระหว่างประเทศไทยกับมาเลเซีย แข่งขันที่รัฐกลันตัน ต่อสู้กับนายสมาแห ฮง
ตุลาขอ เจ้าของฉายา "ผีดิบ" สามารถเอาชนะคู่ต่อสู้ได้ในยกที่ 5

ในปีพ.ศ. 2531 ได้เป็นตัวแทนจังหวัดสงขลาเข้าร่วมแข่งขันกีฬา 5 จังหวัดชาย
แดนภาคใต้ ได้แก่ สงขลา สตูล ยะลา ปัตตานี นราธิวาส แข่งที่จังหวัดสตูล ผลปรา
กฎว่า เส้น เหลาะหมานชนะเลิศไม่มีใครสู้ได้ ได้เหรียญทอง รุ่น 65 กิโล

ต่อมา มีการแข่งขันปัญจสิลัต ซิงแชมป์โลกครั้งที่ 7 ระหว่างวันที่ 13 - 18
ธันวาคม พ.ศ. 2537 ซึ่งจัดขึ้นที่สนามจิระนคร อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มี
ประเทศต่าง ๆ เข้าร่วมแข่งขันรวม 22 ประเทศ ทั้งในทวีปยุโรป เอเชีย อเมริกา เส้น
เหลาะหมานได้รับการคัดเลือกให้เป็นตัวแทนจากประเทศไทยเข้าแข่งขันด้วย ปรากฎว่า
เส้น เหลาะหมานสามารถเอาชนะคู่ต่อสู้ได้หมดจนได้ชัยชนะที่ 1 แต่ผลการตัดสินเป็น
อันต้องให้แพ้สาว เมื่อมีการตรวจสอบในครั้งสุดท้ายก่อนจะประกาศแชมป์โลกทำให้
ทราบว่า เส้น เหลาะหมานมีอายุเกินไป 2 ปี แม้จะแพ้แต่ก็สร้างความภาคภูมิใจให้แก่คน
ไทยและตัวเองยิ่งนัก เส้น เหลาะหมาน ได้ทำการแข่งขันอีกมากมายกับทั้งชาวไทย
ชาวมาเลเซียจนมีชื่อเสียงไปทั่ว ไม่เคยแพ้ใครจนหาคู่จบบากจนในที่สุดต้องหยุดทำการ
ต่อสู้แข่งขัน

ในขณะที่ชื่อเสียงของเส้น เหลาะหมานโด่งดังในวงการศิลปะการต่อสู้จนไม่มีใครกล้าแข่งขันด้วยนั้น เส้น เหลาะหมานก็มีได้หยุดการเล่นซึละแต่อย่างไร กลับมีชาวบ้านทั่วทุกแห่งเช่น ชาวอำเภอจะนะ นาทวี สะบ้าย้อย สทิงพระ ระโนด สตูล ปัตตานี มักเชิญขันหมากให้เส้น เหลาะหมานเป็นครูหมอบำเพ็ญพิธีเชิญครูตายายมาประทับร่างเพื่อการต่าง ๆ เป็นต้นว่า การรักษาไข้ การแก้บนให้ได้ของที่หายไปกลับคืน การแก้บนไม่ให้ถูกเกณฑ์ทหาร การแก้บนที่สามารถสอบได้โรงเรียนตำรวจ หรือแม้แต่การไปแสดงซึละเพื่อเป็นเกียรติแก่เจ้าภาพในพิธีเข้าสู่หอนักของลูกชาย เป็นต้น

ต่อมาในปีพ.ศ. 2539 ดร.ไตรรงค์ สุวรรณคีรี รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยได้เดินทางมาเยี่ยมหมู่บ้านสตูล ตำบลป่าชิง อำเภอจะนะ ได้มีการจัดให้เส้น เหลาะหมานแสดงศิลปะการต่อสู้ซึละโชว์ต้อนรับ โดยมีทีวีช่อง 9 มาทำข่าวแพร่ภาพทำให้เส้น เหลาะหมานได้นำศิลปะการต่อสู้ซึละมานำเสนอเป็นศิลปะการแสดง สร้างความประทับใจให้แก่ ดร. ไตรรงค์ สุวรรณคีรี หลังจากข่าวได้แพร่ภาพไปทำให้โต๊ะอิหม่ามที่อำเภอไชยบาดาล จังหวัดลพบุรี ติดต่อให้ เส้น เหลาะหมาน ไปแสดงโชว์ในงานเข้าสู่หอนักลูกชายของโต๊ะอิหม่าม เส้น เหลาะหมานจึงเดินทางไปแสดงโดยใช้ชื่อคณะว่า เส้น การิม ในปีเดียวกันนี้เองเพื่อให้เป็นเกียรติแก่ครูอัญญา สุกโกะ มะชะเหริม ที่เป็นผู้ตั้งคณะ การิม หลังจากนั้นจึงมีหน่วยงานต่าง ๆ ติดต่อให้ซึละคณะเส้น การิมเดินทางไปแสดงยังที่ต่าง ๆ หลายครั้ง จากศิลปะการต่อสู้มาเป็นศิลปะการแสดงที่บอกเน้นถึง ความเป็นเอกลักษณ์ของชาวใต้ งานที่สำคัญที่คณะเส้น การิมเคยได้รับเชิญให้ไปร่วมแสดง เช่น

ปีพ.ศ. 2540 แสดงในงานเปิดอเมซิ่งไทยแลนด์ ที่สนามหลวง กรุงเทพฯ ๑
เป็นเวลา 9 วัน

ปีพ.ศ. 2541 แสดงในงานวัฒนธรรมสัมพันธ์ ที่สถาบันราชภัฏสงขลา

ปีพ.ศ. 2542 แสดงในงานมหกรรมกีฬาและการละเล่นพื้นบ้าน ระดับประเทศ ที่สนามกีฬาหัวหมาก กรุงเทพฯ ๑

ปีพ.ศ. 2542 แสดงในงานวัฒนธรรมพื้นเมือง ที่ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย

ปีพ.ศ. 2543 แสดงในงานวันเอกลักษณ์ของไทย ที่ สถาบันทักษิณคดีศึกษา จังหวัดสงขลา

คณะเส็น การิม จึงเป็นคณะซึละที่นอกจากจะมีผู้แสดงเป็นผู้เป็นนักซึละต่อสู้ที่ยิ่งใหญ่แล้วยังเป็นซึละครุหมอที่สามารถทำพิธีกรรมได้ นับว่าเส็น เหลาะหมานผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแบบอย่างที่ดีของนักต่อสู้ซึละ ชาวบ้านสตูดทุกคนชื่นชอบในความสามารถและความดีงามของเส็น เหลาะหมาน จึงร่วมกันยกย่องให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน โดยไม่มีการเลือกตั้ง ผู้ใหญ่บ้านเส็น เหลาะหมานก็สามารถปกครองชาวบ้านสตูดได้อย่างสงบ แม้ว่ายุคสมัยจะเปลี่ยนความเชื่อทางไสยศาสตร์จะหมดไป เส็น เหลาะหมานก็ไม่ได้หยุดนิ่ง กลับให้ความสำคัญต่อการแสดงซึละได้รวบรวมเด็กชาวบ้านสตูดในช่วงระยะเวลาโรงเรียนปิดภาคเรียนมาฝึกซึละ เพื่อมุ่งหวังให้ซึละดำรงอยู่เป็นเอกลักษณ์คู่ชาวจะนะ โดยเฉพาะบ้านสตูดที่เขาอาศัยอยู่มาตั้งแต่เกิด โดยมีผู้เฒ่าครูฮ้อยู๊ สุก โกะ มะชะเหรัม คอยเป็นกำลังใจและให้คำแนะนำจนทุกวันนี้

สมาชิกซึละคณะเส็น การิม

สมาชิกซึละคณะเส็น การิม มีหลายคนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ได้ร่วมแสดงซึละและร่วมเป็นผู้ทำพิธีกรรมซึละครุหมอร่วมกับเส็น เหลาะหมาน ในหน้าที่ต่าง ๆ บุคคลต่าง ๆ มีดังนี้

1. ครูฮ้อยู๊ สุก โกะ มะชะเหรัม ที่ปรึกษา
2. นายเส็น เหลาะหมาน หัวหน้าคณะและนักแสดง
3. นายเงะมู มะเริ่ม นักแสดง ว่างทรงและนักดนตรี ฆ้อง
4. นายศักดิ์ศิลป์ มะชะเหรัม นักแสดง
5. นายวันเส็น หมานหมัด นักแสดง
6. นายรอเหมหวังหลี นักดนตรีทนหรือกลองตัวเมีย หรือ ฆ้อง
7. นายเงะหนิ มะแเอ นักดนตรี ทนหรือกลองตัวผู้หรือ ตัวเมีย

เครือข่ายการเรียนรู้ซีละคณะเส็น การิม

การศึกษากระบวนการเรียนรู้การถ่ายทอดวิชาซีละของคณะเส็น การิมเป็นการศึกษาเครือข่ายและรูปแบบการเชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้ซีละ โดยได้รับการสืบทอดตามความตั้งใจของผู้เรียนผสมกับการเรียนรู้ที่มีสภาวะจิตใจ และอารมณ์มาความเกี่ยวโยงกับความเชื่อในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรม รูปแบบของเครือข่ายการเรียนรู้ของซีละเส็น การิม ณ ที่นี้ จึงจะขอกกล่าวถึง นายเส็น เหลาะหมาน ซึ่งถือว่าเป็นหัวหน้าคณะ โดยมีรูปแบบการเรียนรู้

กระบวนการถ่ายทอดการเรียนรู้

กระบวนการถ่ายทอดการเรียนรู้ของบุคคลในคณะเส็น การิม เป็นการศึกษาเครือข่ายการเรียนรู้ที่มีลักษณะความสัมพันธ์ส่วนบุคคล โดยมีเส็น เหลาะหมาน ที่เป็นผู้เริ่มต้นและนับเป็นผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ควรได้รับการบันทึกไว้เพื่อให้อนุชนได้ศึกษาค้นคว้าต่อไป มีลักษณะกระบวนการดังนี้

1. ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ผู้ที่รักษารูปแบบวัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจนเป็นผู้ริเริ่มและพัฒนาองค์ความรู้ในท้องถิ่นจนเป็นที่ยอมรับกัน โดยทั่วไป งานวิจัยในครั้งนี้ขอกกล่าวถึง เส็น เหลาะหมาน ผู้ก่อตั้งซีละคณะเส็น การิม
2. ต้นแบบของการเรียนรู้ ได้แก่ ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่ดั้งเดิมที่มีส่วนในการเป็นผู้เริ่มต้นถ่ายทอดความรู้ให้แก่เส็น เหลาะหมาน คือ ฮัญญีสูกุ การิมมีลักษณะการเรียนรู้ ดังนี้
 - 1) การเรียนรู้ที่เกิดจากตนเอง เนื่องจากการละเล่นซีละมีจุดเริ่มต้นมาจากการป้องกันตัวจากศึกสงคราม ดังนั้นชาวมุสลิมส่วนมากจะรู้จักซีละและมีการฝึกฝน ซีละด้วยตัวเอง จากการได้ดูการฝึกซ้อมของผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน และที่ต่าง ๆ

แล้วนำมาฝึกเขียนแบบโดยไม่มีหลักเกณฑ์การเรียน เส้น เหลาะหมานเป็นบุคคลหนึ่งที่เริ่มต้นฝึกชี่ละ โดยตนเองจากประสบการณ์ที่ได้ดูบุคคลต่าง ๆ

2) การเรียนรู้ที่สืบทอดมาจากผู้ทรงความรู้ในท้องถิ่น เป็นการเรียนรู้ที่ได้รับจากการถ่ายทอดโดยตรงจากผู้ที่ทรงภูมิปัญญาในท้องถิ่น อย่างมีรูปแบบเฉพาะ เส้น เหลาะหมาน ได้รับการถ่ายทอดการเรียนรู้จากผู้ทรงความรู้เฉพาะด้าน 2 ท่าน คือ นายยูโส๊ะ เสมาะเหมซึ่งนับเป็นครูคนแรกที่สอนวิชาชี่ละให้ และ นาย ฮัญญี สุกโกะ หมะชะเหรัมย์เป็นครูที่ถ่ายทอดความรู้ชี่ละทุกรูปแบบให้จนเป็นนักชี่ละผู้มีชื่อเสียงจนหาคู่ต่อสู้ยาก

3) การเรียนรู้ที่สืบทอดมาจากความเชื่อ สืบเนื่องจากการที่ เส้น เหลาะหมาน มีความสามารถจนเกิดแรงบันดาลใจและความเชื่อของกลุ่มบุคคลว่า ครูตา ยายเป็นมอความสามารถในการเป็นร่างทรง และ ครูหมอให้เป็นความรู้ทางไสยศาสตร์ที่มีความเชื่อในวิญญานของบรรพบุรุษว่า ยังเป็นห่วงลูกหลานและจะมากอยปกป้องรักษา แต่ให้ลูกหลานมีความกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว

3. วิธีการรับการถ่ายทอดการเรียนรู้ ได้แก่ รูปแบบการรับการถ่ายทอดการเรียนรู้ที่ เส้น เหลาะหมานได้เรียนรู้ด้วยตนเอง จากผู้ทรงความรู้ และที่ได้รับจากบรรพชนตามความเชื่อ มีวิธีการรับการถ่ายทอด ดังนี้

1) การเรียนแบบลักจำ โดยการอาศัยประสบการณ์จากการพบเห็นผู้เล่นชี่ละคนอื่น ๆ ที่มีความสามารถ การถ่ายทอดด้วยวิธีนี้เกิดจากแรงบันดาลใจและความชื่นชมต่อการเล่นจนเกิดเป็นความทรงจำแล้วนำมาใช้ฝึกซ้อมด้วยตนเองโดยไม่ทราบกลไกเกณฑ์นั้นว่าถูก หรือ ผิดอย่างไร แต่กลับเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้เห็นว่า เส้น เหลาะหมานเป็นผู้มีความมุ่งมั่นต่อการเล่นชี่ละอย่างจริงจัง ไม่ได้เห็นว่าเป็นสิ่งโก้สำหรับวัยรุ่นในสมัยนั้น

ลักษณะการเรียนเช่นนี้เป็นประโยชน์ต่อเส้น เหลาะหมานในด้าน ประสบการณ์ในการต่อสู้ ป้องกันตัวในรูปแบบต่างๆ แล้วนำมาใช้ประยุกต์ให้เข้ากับการต่อสู้

เฉพาะหน้าในแต่ละครั้ง เช่น ถ้าคู่ต่อสู้เดินเข้าหาทางซ้าย ก็ต้องคิดถึงรูปแบบที่เคยเห็น การป้องกันทางซ้ายแล้วนำมาปรับใช้ในแต่ละสถานการณ์

2) การเรียนแบบฝึกปฏิบัติตาม โดยมีครูเป็นผู้แนะนำการต่อสู้ ทั้งท่าตั้งรับ และท่าบุก ซึ่งครูได้ทำการสาธิตให้เป็นตัวอย่าง จากนั้นจึงปฏิบัติตาม ทั้งนี้ ครูจะเป็นผู้คอยแก้ไขท่าทางให้ถูกต้องและมีหลักมากขึ้น

ลักษณะการเรียนเช่นนี้ทำให้การเล่นชี่ละมีรูปแบบที่ตายตัว มีกฎเกณฑ์ที่ต้องยึด ปฏิบัติโดยเฉพาะ หลักในการเป็นนักชี่ละที่ดี เป็นการสร้างจิตสำนึกที่ดีแก่ผู้ที่เล่นเป็น โดยไม่นำความรู้ไปใช้ในทางที่ไม่ดี นอกจากนี้ทำยังมีความเป็นมาตรฐานยิ่งขึ้น เช่น การใช้ท่าแม่ท่าชี่ละในการป้องกันตัว และรุกคู่ต่อสู้ได้ด้วย

3) การเรียนโดยการสังเกต นับเป็นวิธีการที่สำคัญในการรับรู้ เพราะ การสังเกตได้คือจะต้องเป็นคนตาไว หูไว ช่างจดจำเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาการต่อสู้ ทั้งการฝึกการสังเกตยังเป็นเทคนิควิธีให้เส้น เหลาะหามา กลายเป็นคนช่างสังเกตการรุก และการตั้งรับของคู่ต่อสู้ได้อย่างรวดเร็ว จนสามารถคิดอย่างมีประสิทธิภาพไหวพริบในการหาทางแก้ไขป้องกันทำได้ อย่างทันท่วงที

4) การเรียนจากการได้ปฏิบัติจริง จากการที่เส้น เหลาะหามา ต้องทำการประชันขันแข่งกับนักชี่ละมาอย่างมากมาย กลับกลายเป็นการสร้างการเรียนรู้ที่สะสมประสบการณ์เอาไว้ ทำให้มีจิตใจกล้าหาญมากขึ้นเกิดเป็นพลังใจในการเอาชนะคู่ต่อสู้เพราะได้เคยผ่านกระบวนการประลองยุทธ์กับนักสู้ทั้งที่เป็นคนไทยและชาวต่างประเทศ และทั้งที่เป็นนักชี่ละและเป็นนักมวย การที่เส้น เหลาะหามาเป็นนักสู้ที่ไม่เคยแพ้ใครก็จะยิ่งส่งผลให้เกิดความรู้สึกรุนแรง และตั้งมั่นในการต่อสู้เพื่อรักษาชื่อเสียงเอาไว้ ดังนั้นการได้ปฏิบัติจริงจึงเป็นพลังผลักดันให้เกิดการเรียนรู้ในเชิงกลยุทธ์มากขึ้นด้วย

5) การเรียนรู้ที่เกิดจากการมีประสบการณ์และเป็นคนช่างสังเกต จึงทำให้สามารถคิดท่ากลยุทธ์ต่าง ๆ ได้เองโดยไม่ต้องมีคนสอน โดยมากมักจะใช้กับการแข่งขันคู่ต่อสู้ เริ่มตั้งแต่การเตรียมตัวก่อนเข้าต่อสู้เป็นการเสริมสร้างพลังจิตให้แก่

ตนเองให้แกร่งยิ่งขึ้น เทคนิคการจับท่าหรือคาดเดาท่าเชิงรุก เชิงรับของกลุ่มต่อสู้ได้อย่าง
แม่นยำเพื่อ เตรียมคิดท่าแก้ไขหรือท่าตั้งรับกับท่าเข้าสู่

6) การเรียนรู้จากกระบวนการทางประเพณี เส้น เหลาะหามา
ได้ซึ่งจับเอาประเพณีที่มีความเกี่ยวข้องกับการเล่นชี่ละจนเปรียบเสมือนวิถีชีวิตส่วนหนึ่ง
ซึ่งเป็นสิ่งที่เขารู้สึกมีความสุขกับการเห็นความสำคัญในสิ่งที่เขารัก คือการเล่นชี่ละ
ฉะนั้นเมื่อการเล่นชี่ละมีความสัมพันธ์กับพิธีกรรมทางความเชื่อเรื่องวิญญาณตายายจะ
เป็นผู้มาช่วยเหลือปัดเป่าความทุกข์ร้อนแก่ผู้มีความเลื่อมใสในชี่ละ ด้วยความผูกพันชี่
ละของเส้น เหลาะหามาส่งผลให้ตายายมอบให้เส้น เป็นตัวแทนของบรรพชนในการ
ช่วยผ่อนคลายความทุกข์และเป็นผู้มีอำนาจในการเชิญบรรพชนมารับรู้ความทุกข์ของ
มนุษย์พร้อมทั้งสามารถสวดอ้อนวอนให้ตายายช่วยเหลือลูกหลาน ซึ่งเส้นสามารถ
ปฏิบัติพิธีกรรมได้อย่างสมบูรณ์ได้รับชื่นชมจากการกระทำพิธีมากมาย นับเป็นการ
เรียนรู้โดยผ่านกระบวนการทางพิธีกรรมของประเพณีโดยเส้น เหลาะหามาที่ไม่สามารถ
อธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นในตัวของเขาเองได้

4. องค์ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอด จากการได้รับการเรียนรู้ของเส้น
เหลาะหามา ทำให้เกิดการสังเคราะห์ความรู้ต่าง ๆ ขึ้นเองอย่างมีระบบสามารถจำแนก
องค์ความรู้เป็น ลักษณะดังนี้

- 1) ความรู้ที่เกี่ยวกับองค์ประกอบการเล่นชี่ละ ได้แก่ การแต่ง
กาย เพลงและเครื่องดนตรี สถานที่เล่น ตลอดจนพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับชี่ละ
- 2) ความรู้เกี่ยวกับศิลปะการต่อสู้ ตั้งแต่ขั้นตอนการไหว้ครู
การข่มคู่ต่อสู้ การรุก-การรับ เทคนิคในการต่อสู้
- 3) ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการทำพิธี
เชิญครุฑายมาพบลูกหลานเพื่อปัดเป่าความทุกข์ยาก การทำพิธีกรรมแต่ละครั้งจะต้อง
อาศัยการร่วมแรงร่วมใจจากเพื่อนบ้านในการสร้างประรำพิธี และการช่วยเหลือจัดหา
เครื่องสังเวยซึ่งเป็นอาหารที่ใช้รับประทานกันในชีวิตประจำวัน ดังนั้นจึงเป็นการสร้าง
ความสามัคคีของคนในสังคมเดียวกัน

4) ความรู้ในเชิงระบบคุณค่า นับว่าศิลปะเป็นการเล่นที่สามารถรวมพลังชุมชนให้มีความรักในท้องถิ่นและภูมิปัญญาพื้นบ้าน ในอดีตที่ผ่านมาถ้าหมู่บ้านใดมีเรื่องราว ผู้ที่เป็นศิลปะจะเป็นผู้ที่คอยคุ้มกันผู้ที่อ่อนแอกว่าภายในหมู่บ้านจากการรุกรานของนักเลง ทำให้เกิดความรักสามัคคี โดยมีศิลปะเป็นเครื่องมือให้เกิดความสงบสุข นอกจากนี้ศิลปะยังเป็นเครื่องแสดงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ชุมชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของถิ่นต่างมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น

5. กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญา เป็นการถ่ายทอดการเรียนรู้สู่ผู้อื่น เส้น เหลาะหามาในรูปแบบวิธีการถ่ายทอดหลายลักษณะ ได้แก่

1) การถ่ายทอดแบบตัวต่อตัว เป็นวิธีการถ่ายทอดแก่ศิษย์ที่มีความสามารถเป็นพิเศษ เพื่อให้เตรียมตัวแข่งขันเป็นการถ่ายทอดเทคนิคในการเอาชนะต่อสู้ การเตรียมเข้าศิลปะพิธีกรรมเป็นเทคนิคในการตั้งรับการต่อสู้กับร่างทรง หรือ โข่วเป็นศิลปะการแสดงเป็นเทคนิคในการเลือกทำโข่วที่สามารถเร้าใจผู้ชม ส่วนมากมักจะเป็นเทคนิคที่สำคัญและถือเป็นความลับ ได้แก่ การสร้างพลังจิต การใช้คาถาอาคม ผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดเช่นนี้ ได้แก่ นายศักดิ์สิทธิ์ มะชะหะหมื่น นายเจ๊ะมู

2) การถ่ายทอดโดยรวมกลุ่มกัน เป็นวิธีการที่ผู้รับการถ่ายทอดได้เรียนรู้ร่วมกัน มักเป็นลักษณะการสอนแบบรวมกลุ่มใช้สอนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เริ่มตั้งแต่การไหว้ครูจนจบขั้นตอนการต่อสู้ เพื่อฝึกหัดให้ทราบลักษณะการใช้ท่า การใช้ลำตัว ขา เท้า มือแสดงท่าก้าวเท้า ยกเท้า ช่มเข่า การซัดเท้าซัดขา การจับ การเหวี่ยง การทุ่มคู่ต่อสู้ การแบกรับน้ำหนักคู่ต่อสู้

3) การคิดร่วมกัน ในการถ่ายทอดบางครั้ง เส้น เหลาะหามาจะให้ลูกศิษย์ได้ร่วมแสดงความคิดเป็นถึงการเข้ารุกและรับคู่ต่อสู้แล้วมีการทดลองปฏิบัติให้เห็นจริงเพื่อตรวจสอบเช็คว่าความคิดว่าเหมาะสมดีหรือควรปรับปรุงแก้ไขการต่อสู้อย่างไร พร้อมกับการให้คำแนะนำเพิ่มเติม

4) การบรรยายประกอบการสาธิต โดยการแนะนำการต่อสู้รูปแบบต่าง ๆ พร้อมไปกับการอธิบายชี้แนะที่สำคัญเพื่อให้เกิดความกระฉับกระเฉงในการออกท่ามากยิ่งขึ้น ทำให้เข้าใจสะดวกต่อการถ่ายทอด นอกจากนี้ยังเป็นวิธีการแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์เพื่อวิเคราะห์ร่วมกันหลังจากที่มีการต่อสู้เรียบร้อยแล้วเพื่อค้นหา จุดอ่อนที่ควรแก้ไขต่อไป

5) การทดลองให้ปฏิบัติ เมื่อมีการฝึกซ้อมอย่างจริงจังแล้วเพื่อให้ทราบว่าความสามารถในการต่อสู้และการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้ามีมากน้อยเพียงใด จึงต้องให้ลงแข่งขันต่อสู้จริง ๆ โดยเล่น เหลาะหมาจนคอยควบคุมตลอดเวลาที่แข่งขัน และเพื่อเป็นกำลังใจให้แก่ศิษย์

6. การคัดเลือกผู้รับการถ่ายทอด ตั้งแต่การเล่นชี่ละเป็นที่นิยมมากในกลุ่มชายหนุ่ม นิยมให้ลูกหลานฝึกหัดเอาไว้เพื่อใช้ป้องกันตัว ต่อมาเมื่อสังคมเจริญก้าวหน้าการฝึกชี่ละไม่มีความจำเป็น จึงเริ่มฝึกชี่ละเพื่อการประลองฝีมือกัน ดังนั้นจึงเริ่มมีอาชีพต่อสู้ชี่ละผู้ที่ฝึกต้องมีใจรักและร่างกายสมบูรณ์ ผู้ที่เป็นชี่ละฝีมือดีหลายคนจะกลายเป็นชี่ละร่างทรงหรือชี่ละครูหมอบ ดังนั้นการคัดเลือกนักชี่ละต้องพิจารณาดังนี้

1) การคัดเลือกจากบุคคลที่มีความสนใจเป็นพิเศษ แล้วขอเข้าฝากให้ตัวเองเป็นลูกศิษย์ ถ้าเห็นว่าเมื่อฝึกไปมีหน่วยก้านดีก็จะได้รับการถ่ายทอดเป็นพิเศษอีกชั้นหนึ่ง

2) การคัดเลือกจากผู้ใกล้ชิดในกลุ่มญาติและลูกหลาน เพราะบุคคลเหล่านี้จะใกล้ชิดได้มีโอกาสรู้เห็นเทคนิคการเล่นอยู่เสมอ

3) การคัดเลือกที่เกิดขึ้นเองจากพลังความเชื่อว่า ครูตาชายเป็นผู้เลือกร่างเข้าทรง ตามความเชื่อว่า ผู้จะเป็นร่างทรงและครูหมอบได้นั้นมาจากวิญญาณตาชายจะเป็นผู้มาประทับเองโดยไม่มีใครทราบมาก่อน ดังนั้นเล่น เหลาะหมาจนถ่ายทอดเทคนิคให้ได้ต่อเมื่อได้รับมอบจากตาชายก่อน ชี่ละร่างทรงมีผู้ได้รับมอบแล้วได้แก่ นายเจ๊ะมู มะเริ่มแต่ชี่ละครูหมอบยังไม่มีผู้ใดได้รับมอบจากตาชาย จึงยังไม่มีการสอนเทคนิคให้

การถ่ายทอดการเรียนรู้ นับเป็นปัจจัยสำคัญของการรักษาและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม รูปแบบการถ่ายทอดแต่ดั้งเดิมมักจะมีเชื่อที่เกี่ยวกับสิ่งเร้นลับ ไสยาศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องตลอดจนการเล่นเพื่อพิธีกรรมต่าง ๆ ดังนั้นเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงของสังคมการเล่นศิลปะที่ยืนอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อจึงค่อย ๆ ลดลงจนปัจจุบันการเล่นศิลปะเสื่อมความนิยมลงมาก โดยเฉพาะกับผู้ชมที่เป็นชาวไทยพุทธแทบจะไม่มีรู้จักการเล่นชนิดนี้เลย นับเป็นสิ่งที่น่าเสียดายซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีหน้าที่อนุรักษ์ส่งเสริมควรเร่งให้การสนับสนุนเพราะการเล่นศิลปะนอกจากจะแสดงออกถึงวิถีชีวิตของชาวไทยมุสลิมแล้วยังนับว่าเป็นจิตวิญญาณของชาวไทยมุสลิมมาแต่ดั้งเดิมอีกด้วย

